

3. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» від 15 серпня 2011 р. N 872 [Електронний ресурс]. <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF>;

4. Парламентські слухання «Освіта, охорона, здоров'я та соціальне забезпечення дітей із порушеннями психофізичного розвитку: проблеми та шляхи їх розв'язання» від 4 червня 2014 року.

Світлана ШЕВЧЕНКО
(Мелітополь, Україна)

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОСОБИСТОСТІ В ЗАКЛАДАХ ОСВИТИ

Термін «супровід» у науці почав використовуватись майже із самого початку функціонування психологічної служби в системі освіти. Хоча термін «супровід» міцно увійшов у професійне життя практичних психологів та педагогів, і вживається як концептуально, так і відносно практичної діяльності щодо вирішення конкретних проблем, сьогодні усе ще немає єдності думок фахівців у визначенні цього поняття. Термін «психологічний супровід» у сучасній психологічній літературі трактується досить широко. Крім того, у науковій і методичній літературі не існує однозначного підходу у визначенні цілей і завдань психологічного супроводу, його змісту [2].

Багато дослідників відзначають, що супровід передбачає підтримку природних реакцій, процесів і станів особистості. Більше того, успішно організований соціально-психологічний супровід, на їхню думку, відкриває перспективи особистісного росту, допомагає дитині увійти в ту «зону розвитку», яка поки ще їй недоступна. З погляду Е. Зеєр [1], психологічний супровід особистості – це складова частина становлення особистості, що полягає в психологічній допомозі у подоланні труднощів професійного життя, корекції деструктивних тенденцій розвитку (криз, стагнацій, конфліктів, деформацій), підвищенні адаптованості фахівця до соціально-економічних й технологічних змін, розвитку в нього позитивної професійної перспективи.

Психологічний супровід у умовах навчального процесу здійснюється не тільки з учнями, але й педагогами та батьками. Це не менш важлива складова роботи психолога, яка створює максимальні умови ефективної взаємодії всіх ланок навчально-виховного процесу. Тому в освітньому просторі виділяють такі основні завдання супроводу: систематичне відстеження статусу учня та динаміки його розвитку у процесі шкільного навчання; створення соціально-психологічних умов для розвитку особистості; створення соціально-психологічних умов для надання допомоги учням, що мають проблеми у навчанні та розвитку (конкретні заходи) [3, 2–5].

Багато зарубіжних досліджень проблеми психологічного супроводу засновано на принципах: співчуття, самостійності, самореалізації, розвитку особистості, адаптації до реальності, здатності контролювати своє життя в різних обставинах (І. Харді, К. Хорні, К. Юнг, Г. Мари та ін.) Так, Г. Меррей вважав, що потреба в психологічній підтримці є найважливішою потребою людини, яка передбачає співчутливу допомогу близькому, захист і турботу про нього. Моделі психологічного супроводу, засновані на ідеях психоаналізу, висловлюють прагнення допомогти людині усвідомити справжню причину страждань, приховану в несвідомому, зробити травмуючі переживання усвідомленими, доступними осмисленню та частково контролю [7].

Сьогодні у вітчизняній психології відмічається розмаїття підходів щодо розуміння феномену психологічного супроводу, що позначається у визначенні його сутності, структури, видів, напрямків. Науковці виокремлюють такі сфери його застосування, як: – психологічна допомога; – задоволення емоційних запитів, пов'язаних із набуттям особистісної ідентичності в процесах культурного, етнічного й етичного самовизначення; – сприяння у виробленні стійких ціннісних і

моральних норм; – допомога у вирішенні екзистенційних проблем (адаптації, індивідуалізації, інтеграції тощо). Це передбачає вирішення спектру проблем, пов'язаних із подоланням почуття неповноцінності, сексуальними проблемами, проблемою становлення особистісного та соціального статусу; – проблематика психологічного здоров'я (превентивна і поточна допомога при душевних стражданнях, пов'язаних із розладами настрою, життєвими стресами, конфліктами, межовими станами) [4].

Відповідно до спрямованості роботи психолого-педагогічний супровід включає в себе різні підходи:

Перший – супровід-співробітництво, який передбачає спільне планування дорослого і дитини, аналіз, співтворчість, рефлексію, вимагає дій, необхідних для наступного самостійного подолання проблем, які виникли, тобто прояву особистої відповідальності, творчості, власних унікальних якостей дитини.

Другий – це супровід-ініціювання, відомий з часів Сократа. Організуючи супровід-ініціювання, педагог, психолог створює дитині необхідні умови для вільного, індивідуального, самостійного вибору шляху та засобів вирішення виховних завдань і, тим самим, сприяє дитині відкрити загальновизнані моральні істини. Діти реалізують свій особистісний творчий потенціал і водночас збагачують, розвивають, при цьому зберігаючи його індивідуальну своєрідність.

Третій – це супровід-попередження, коли особливого значення набуває специфіка віку, обмеженості індивідуального досвіду дитини. Діти часто не усвідомлюють, до яких саме наслідків можуть призвести їхні дії, вчинки і навіть слова. Вони не в змозі вчасно помітити ознак неблагополуччя в різних видах діяльності, міжособистісних взаєминах із однолітками та дорослими, у власній поведінці. Випереджаючи небажані події, передбачаючи їх можливий негативний розвиток, педагог, психолог в рамках супроводу-попередження передбачає невірні кроки дитини і, тим самим, допомагає обрати адекватні рішення, з урахуванням поведінки та діяльності проблемної дитини. Супровід-попередження стає корисним, цінним за умови, якщо його зміст і форми ненав'язливі і делікатні, сучасні, психологічно та педагогічно грамотні, адресні, дозовані, а головне, якщо супровід-попередження у всіх випадках повною мірою виконує своє розвивальне і виховне призначення, працюючи на перспективу [5].

Поступово об'єкт, предмет і зміст психолого-педагогічного супроводу значно розширились, даний напрям роботи став визнаватись основою виховання – вільного, здатного навіть, за визначенням Н. Крилова, замінити функцію контролю в міру дорослішання: там, де є товариські (дружні) взаємини дорослого і дитини (тобто психолого-педагогічний супровід), там виховання як особлива педагогічна діяльність не є такою необхідною. Істотне наукове та практичне значення мають коригування і уточнення, внесені пізніше розробниками теоретико-методичних засад психолого-педагогічного супроводу О. Газманом, О. Лідерс і Н. Михайловою, про те, що основи такого супроводу не заперечують ідеї особистісно-зорієнтованого підходу, є співзвучними з ним, водночас розвиваючи та культивуєючи суб'єктний потенціал дитини [2; 6].

Отже, психологічний супровід – системна діяльність психолога спрямована на створення комплексної системи клініко-психологічних, психолого-консультативних і психотерапевтичних умов, що сприяють розвитку знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, особистісному становленню, нормалізації стосунків з метою успішної інтеграції та самореалізації особистості. В якості основних характеристик психологічного супроводу виступають його процесуальність, пролонгованість, недирективність, зануреність у реальне повсякденне життя особистості, особливі відносини між учасниками цього процесу. Психологічний супровід являє собою цілісну систему, і як будь-яка система, складається з елементів (або компонентів), які одночасно є інваріантними етапами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зеер Э. Ф. Психология профессий. Екатеринбург: Деловая книга, 2013. 336 с.

2. Психолого-педагогічний супровід і підтримка в умовах модернізації освітньо-виховного простору: [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL: <http://osvita.ua/school/upbring/1334>

3. Слободенюк Л. І. Психологічний супровід у школі: мета, завдання, функції // Шкільному психологу. Усе для роботи. 2009. № 10 (10). С. 2–5.

4. Слюсарев Ю. В. Психологическое сопровождение как фактор активизации саморазвития личности: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогическая психология». С.-Пб., 1992. 20 с.

5. Социально-педагогическое сопровождение адаптации дошкольников к условиям детского сада [Електронний ресурс]. Режим доступа к ресурсу: <http://revolution.allbest.ru/psychology/00130456.html>

6. Токарева Н. М., Шамне А. В., Макаренко Н. М. Сучасний підліток у системі психологопедагогічного супроводу: монографія. Кривий Ріг, 2014. 312 с.

7. Федосенко Е. В. Психологическое сопровождение подростков: система работы, диагностика, тренинги монография. СПб.: Речь, 2008. 192 с.

Владислав ЮРОШ
(Ужгород, Україна)

ПОЛІТИЧНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ФАКТОР ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН

Зміни, що охопили в сучасних умовах всі суспільні сфери життя українців, найбільш яскраво проявились, напевно, у політичній сфері. Сучасне політичне життя наповнюється новим змістом, що відрізняється різноплановістю політичних процесів. Українське політичне життя набуло нової якості. Відтак, виникла ціла низка питань, які потребують глибокого та різностороннього вивчення. Одним із таких аспектів виступає дослідження політичної ідентичності сучасного українського суспільства, а особливо в умовах сучасного стану України та політичної невизначеності її громадян.

Політична ідентичність – це ототожнення індивіда із певною політичною позицією або ж його належність до певної політичної позиції. Поняття ідентичності, яке охоплює особисту діяльність, національні особливості й суб'єктну позицію, стало однією з головних тем початку ХХІ століття. Зокрема, в контексті ідентичності аналізуються проблеми політичного менталітету, політичної культури, трансформації політичної свідомості та образів політики. Водночас феномен політичної ідентичності є міждисциплінарним та розглядається у філософії, політології, політичній соціології, політичній психології. Проблема політичної ідентичності не втрачає своєї актуальності [6].

Дослідження психології політичної ідентичності особливо актуальним є для України, суспільство якої навіть після падіння СРСР залишається достатньо різномірним не тільки в етноконфесійному та культурному відношенні, але й з огляду на розвиненість територій, політичної організації, економічного та соціального потенціалу.

Соціальна ідентичність є базисом соціальної системи, яка є ядром суспільства. Усвідомлення себе частиною якого-небудь суспільства і прийняття цього факту означає готовність розділяти якщо не всі, то більшість норм, правил, цінностей, прийнятих в цьому суспільстві, і посідання певного місця в його статусно-рольовій структурі.

Ідентичність існує в певних рамках, які, як правило, символічно опосередковані. Через засвоєння цінностей «своїєї» групи та набуття лояльності до неї відбувається рефлексія «інших» груп і, як наслідок, позначення поділу між групами.

У випадку політичної ідентичності йдеться передусім про ідентифікацію індивіду або групи індивідів з політично значущими символами. Як слушно підкреслив М. Едельман, для більшості людей політика означає безперервний «парад абстрактних символів». Індивід, приймаючи та